

Kjaraviðræður í ógöngum

Pórarinn G. Pétursson

Það þarf ekki að fara mörgum orðum um það að staðan á vinnumarkaði er grafalvarleg. Kröfur eru uppi um mjög miklar hækkanir nafnlauna og gangi þær eftir og ná til stórs hluta vinnumarkaðarins er hætta á að þeim árangri sem náðst hefur við að koma verðbólgu og verðbólguvæntingum að verðbólgu markmiði Seðlabankans sé stefnt í voða. Einnig er hætta á að launahækkanir sem eru langt umfram framleiðnivöxt valdi því að fyrirtæki leiti leiða til að draga úr launakostnaði, t.d. með því að hægja á ráðningum eða grípa til uppsagna. Samkeppnisábatá sem þjóðarbúið hefur náð undanfarin misseri, og birtist m.a. í kröftugum útflutningsvexti þrátt fyrir slakan hagvöxt meðal helstu viðskiptalanda, yrði einnig teflt í tvísýnu. Mikil hækkun launakostnaðar væri því einnig til þess fallin að grafa undan efnahagsbatanum og þeim afgangi á viðskiptum við útlönd sem býr í haginn fyrir losun fjármagnshafta.

Mat á þjóðhagslegum áhrifum mikilla launahækkana

Til að reyna að leggja mat á þjóðhagsleg áhrif svo mikilla launahækkana er hér sýnt dæmi þar sem tekið er mið af þegar gerðum samningum og þeim kröfum sem komið hafa fram um svipaðar hækkanir hjá flestum stéttarfélögum á vinnumarkaði. Í dæminu er gert ráð fyrir að laun hækki samtals um u.þ.b. 30% í þriggja ára samningi sem tæki gildi um mitt þetta ár. Að viðbættu launaskriði felur þetta dæmi í sér að laun hækki um u.þ.b. 11% á ári að meðaltali til ársins 2018 sem er um tvöfalt meira en gert hefur verið ráð fyrir í síðustu spám Seðlabankans. Þar að auki er gert ráð fyrir að kjarasamningurinn verði töluvert framhlaðinn eins og þeir samningar sem hafðir eru til viðmiðunar. Hátt í helmingur hækkunar launa fellur því til á þessu ári og um tveir þriðju á þessu og næsta ári.

Meðfylgjandi mynd sýnir möguleg áhrif slíkra launahækkana á helstu þjóðhagsstærðir. Áhrifin eru sýnd sem frávík frá grunnspá Seðlabankans fyrir árin 2014-2018. Sýnd eru tvenns konar dæmi sem metin eru út frá þjóðhagslíkönum Seðlabankans. Í fyrra dæminu heldur kjölfesta langtímaverðbólguvæntinga í verðbólgu markmiði Seðlabankans þannig að þótt þær aukist tímabundið með aukinni verðbólgu leita þær tiltölulega fljótt aftur í markmið. Í seinna dæminu grafa þessar miklu launahækkanir hins vegar undan markmiðinu og kjölfesta væntinga brestur um tíma. Við það verða áhrif launahækkana á verðbólgu mun þrálátari en í fyrra dæminu og erfiðara og kostnaðarsamara (í formi minni hagvaxtar og lægra atvinnustigs) verður að ná tókum á verðbólgunni á ný.

Þótt nokkur óvissa sé um vöxt framleiðni á spátímanum er ljóst að svo miklar launahækkanir eru langt umfram það sem raunhæft er að gera ráð fyrir að framleiðnivöxtur standi undir. Kostnaðarþrýstingur af þeim mun því aukast mikið og einhver hluti hans mun koma fram í hækkun verðlags og þar með aukinni verðbólgu. Verðbólga gæti því orðið um 1 prósentu meiri en ella í ár, um 3 prósentum meiri á því næsta og hátt í 4 prósentum meiri árið 2017. Áhrifin eru enn meiri ef kjölfesta langtímaverðbólguvæntinga brestur og gæti verðbólga þá orðið u.þ.b. 5 prósentum meiri en ella frá árinu 2017. Miðað við grunnspá Seðlabankans frá því í febrúar sl. gæti verðbólga því orðið hátt í 6% á næsta ári og ríflega 7% árið 2017.

Meginástæða þess að verðbólga eykst ekki enn meira er að peningastefnan bregst við með hækkun vaxta. Með hærra vaxtastigi er dregið úr efnahagssumsvifum og stutt við gengi krónunnar. Þannig mun smám saman takast að draga úr verðbólgu á ný og tryggja að hún leiti aftur í markmið. Miðað við peningastefnureglu þjóðhagslíkana Seðlabankans gætu vextir bankans orðið um 1½ prósentu hærri en

ella í ár og um 3½ prósentu hærrí frá árinu 2017. Veikist kjölfesta verðbólguvæntinga hins vegar þannig að verðbólguvæntingar rísi hraðar og haldist háar lengur þurfa vextir að hækka enn meira og búa þannig til meiri slaka í þjóðarbúinu. Gætu þeir orðið ríflega 5 prósentum hærrí en ella frá árinu 2017 sem þýddi miðað við núverandi vaxtastig að lykilvextir Seðlabankans væru komnir í u.þ.b. 10%.

Þegar kemur að gengi krónunnar vegast á tvenns konar áhrif: mikil hækkun innlands kostnaðar leiðir til hækkunar raungengis sem skapar þrýsting á nafngengi krónunnar til lækkunar en á móti styðja hærrí vextir við gengið. Heildaráhrifin eru þau að nafngengi krónunnar hækkar lítillega á þessu ári en tekur síðan að lækka og er orðið ríflega 8% lægra en ella árið 2018.

Fyrirtæki bregðast við hærrí kostnaði og vöxtum með því að draga úr fjárfestingum og vinnuafslnotkun sem bæði stuðlar að því að draga úr innlendri eftirspurn og auka atvinnuleysi. Til að byrja með vegur hins vegar á móti aukin einkaneysla vegna hærrí launatekna. Heildaráhrifin á hagvöxt eru þau að hann breytist lítið í ár en frá næsta ári dregur úr honum í samanburði við grunnæmið og árið 2017 er hann orðinn hátt í 2 prósentum minni en ella sem gæti samsvarað um 1% hagvexti árið 2017 í stað hátt í 3% í grunnspá bankans frá febrúar sl. Eins og sést á myndinni eru neikvæð áhrif á hagvöxt því meiri sem áhrif launahækkanna á langtímaverðbólguvæntingar eru meiri.

Áhrifin mögulega vanmetin

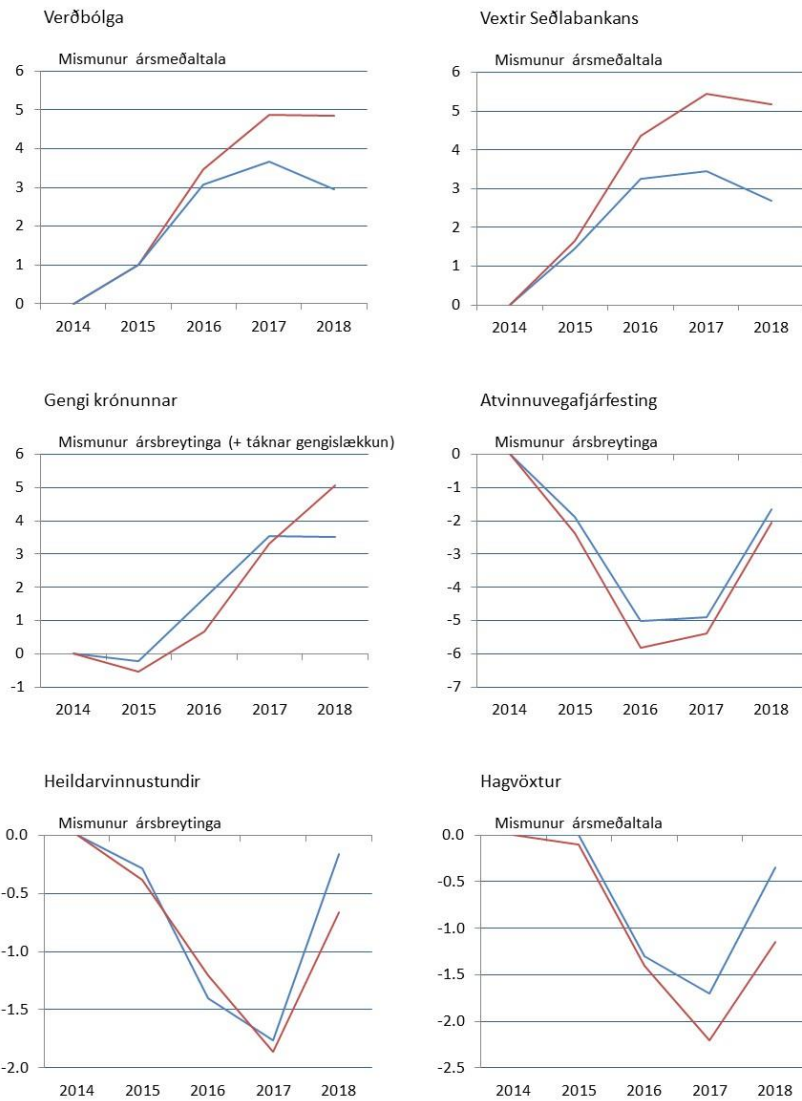
Rétt er að ítreka að ofangreind lýsing er byggð á útkomum úr líkönum bankans sem óhjákvæmilega fela í sér einföldun á raunveruleikanum, auk þess sem slíkir útreikningar fela ávallt í sér ýmsar forsendur til einföldunar. Hér er t.d. horft fram hjá mögulegum áhrifum mikilla launahækkana á stöðu opinberra fjármála og á áhættuálag á innlendar fjáreignir og gengi krónunnar, t.d. í samhengi við áætlun um losun fjármagnshafta. Ofangreindir útreikningar gætu því vanmetið þrýstinginn sem yrði á gengi krónunnar og þar með neikvæð áhrif mikilla launahækkana á verðbólgu og efnahagsumsvif.

Höfundur er aðalhafgræðingur Seðlabanka Íslands og nefndarmaður í peningastefnunefnd bankans. Þær skoðanir sem hér koma fram þurfa ekki að endurspeglar skoðanir bankans eða annarra í nefndinni.

Myndir á næstu síðu:

Áhrif mikilla launahækkana á ýmsar efnahagsstærðir 2014-2018

Frávik frá grunnsþá (prósentur)

— Fráviksdæmi þar sem kjölfesta langtímaverðbólguvæntinga heldur
 — Fráviksdæmi þar sem kjölfesta langtímaverðbólguvæntinga gefur eftir

Heimild: Seðlabanki Íslands.